

DR. SÓVÁGÓ MIHÁLY

Újabb adatok a balmazújvárosi Virágoskuti-halastó
madárfaunájához

A Virágoskuti-halastó madárvilágáról írott tanulmányom az 1958. VI. 7-1976. XII. 31. között végzett megfigyeléseimet foglalja össze, SÓVÁGÓ (1978). Ezt követően is rendszeresen jártam ki a területre, egészen 1986. augusztus 31-ig, Hajdúböszörményből való elköltözésemig.

1977. I. 1-1986. VIII. 31-ig terjedő időszakban 114 alkalommal kerestem fel a tavakat. Az utakból 7 esik januárra, 7 februárra, 13 márciusra, 10 áprilisra, 10 májusra, 6 júniusra, 9 júliusra, 8 augusztusra, 14 szeptemberre, 14 októberre, 10 novemberre és 6 decemberre.

Az új adatok alapján ki lehetne egészíteni szinte valamennyi korábban észlelt fajra vonatkozó megállapításaimat, erre később majd sor kerül. Ezúttal csak azokkal a fajokkal kívánok foglalkozni, amelyek utóbb fészkelővé váltak a tavakon, valamint az 1977-1986 között feltűnt új fajokkal.

Korábbi részletes tanulmányomban kerek 60 faj fészkeléséről számoltam be, míg a nem fészkelők számát 131-nek találtam, így összesen 191 faj előfordulását mutattam ki. A 131-ből azóta fészkelő faj lett:

Nagy kócsag (*Egretta alba*) KOVÁCS G. (1984) alkalmi fészkeléseit megállapította. Én 1979 és 1986 tavaszán észleltem együtt-tartó párt, amelyek viselkedése fészkelésre utalt. A nagy kócsag egyébként is sokkal gyakoribb lett az 1977-1986 közti időszakban. 1983. XI. 13-án Nagy Imre tagtársam kíséretében 83 példányt figyeltem meg, SÓVÁGÓ (1984). E rendkívül kiugró szám mellett más évekből is

vannak örvendetes gyarapodást tanúsító adatok. Így 1984. IX. 16-án 26, X. 14-én 17, 1985. IX. 14-én 26, X. 26-án 21 pld. tartózkodott a tavakon.

Kanalasgém (*Platalea leucorodia*) KOVÁCS (1984) ennek a fajnak is megállapította kis létszámú fészkelését.

Örvösgalamb (*Columba palumbus*) 1981. V. 17-én találtam meg az első fészket, az I-es és II-es tavak közötti közép-töltésen, öreg nyárfán. 1982-ben ugyanitt költött. 1983-ban már 2 pár, 1984-85-86-ban legalább 3-3 pár fészkel.

Dolmányos varjú (*Corvus cornix*) 1979. IV. 16-án az I-II-es tavak közötti középtöltésen akadtam az első fészkeire. Ez is öreg nyárfán volt. Azóta minden évben megtelepedett 1-2 pár. 1986-ban fészkel a III-as tó déli töltésén álló nagy nyárfákon is.

Szarka (*Pica pica*) 1978. IV. 16-án az I-es tómedence északi szélén levő fűzbokros kis félszigeten leltem meg első fészket. 1979-ben, 1980-ban nem települt meg. 1981-ben két pár költött. 1985. IV. 14-én 4 fészket, 1986. III. 16-án 6 fészket találtuk, utóbbiakból 3 volt lakott.

Szencinege (*Parus maior*) Nagyon érdekes jelenség ezen a zárt erdőtől távol eső, szántóföldekkel körülvett, nádas, vizes területen a szencinege megtelepülése. 1983. IV. 16-án egy énekelt az I-es és II-es tavak közötti középtöltésen, párja a közelben tartózkodott. 1985. IV. 14-én énekelt ugyanitt, egy másik pár pedig fészekanyagot hordott. Később is ott találtam őket. 1986. májusában két helyen is énekelt a középtöltésen. Itt, a sok nagy nyárfa

üregeiben talált megfelelő fészkelőhelyet magának.

Barátkaposzta (*Sylvia atricapilla*) 1981. IV. 20-án kettő énekelt a középtöltésen. Azóta április végén, májusban, júniusban évente hallottam őket énekelni, 1985-ben még VII. 14-én is dalolt három. 1986-ban négy helyen hallottam éneküket.

Szürke légykapó (*Muscicapa striata*) 1986. V. 18-án egy pár rovarokat hordott fiókáinak, azonkívül még egy párt találtam aznap a középtöltésen, ahol a sok nyár- és fűzfán egyaránt találhat magának költőüreget.

Seregély (*Sturnus vulgaris*) 1979. V. 6-án zöld küllő elhagyott odujából szállt ki egy a középtöltésen. 1981-ben ugyanitt 2 pár, míg a III-as tó déli gátjának öreg nyárfáiban 1 pár fészkel.

Azóta is minden évben találtam 2-3 párt.

Fenti adatok alapján a fészkelő fajok számát 69-re kell módosítani, a nem fészkelőket pedig 131-ről 122-re csökkenteni.

1977-1986 között azonban teljesen új fajok is jelentkeztek.

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*) 1979. III. 18-án egy tartózkodott a tárolón.

Vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*) 1984. VII. 14. napján Nagy Imre és Király Imre tagtársaimmal együtt két, nyári tollazatú példányt figyeltünk meg a III-as tavon.

Kis héja (*Accipiter brevipes*) Kint a terepen rendkívül nehéz megkülönböztetni a kis héját a karvalytól. Az ilyen észlelések többnyire bizonytalanok. Még ennek tudatában is, az összes körülmények mérlegelése után meg vagyok győződve arról, hogy 1979. IV. 22-én és 1981. IV. 14-én egy-egy kis héját láttam Virágoskúton.

Viharsirály (*Larus canus*) 1980. II. 17-én egy mutatkozott a teleltetőknél.

Nyaktekercs (*Jynx torquilla*) 1978. V. 14-én egy, 1979. IV. 16-án két és 1986. V. 2-án egy átvonulót észleltem.

Fülespacsirta (*Eremophila alpestris*) 1981. XI. 15-én 4 került elénk a II-es tó északi gátján.

Szőlőrigó (*Turdus iliacus*) 1978. XI. 7-én 1 átvonulót találtam az I-es tó töltésén.

Fülemüle (*Luscinia megarhynchos*) 1979. V. 6-án találkoztam vele legelőszőr, akkor 4 helyen énekelt az I-es II-es tavak közötti fás-bokros középtöltésen. V. 16-án már csak 1 szólt.

1980. VI. 8-án 1 énekelt és IX. 7-én is észleltem 1-et.

1981-83-ban csak egy-egy napon, május közepén hallottam éneküket.

1984-ben már ismételten énekelt, sőt VI. 17-én hét helyen hallottam dalolni, s ebben az évben már biztosra vettem a költését.

1985-ben legalább 3 pár fészkel az I-es II-es tavak közötti középtöltés derekán fekvő, kiszélesedő, szinte szigetet alkotó fás-bokros ligetben. VII. 14-én egy

pettyes mellű idei fiókája is került elem. 1986-ban V. 2-án 12 énekelt, V. 18-án pedig 30 (harminc) éneklőt figyeltem meg, ezekből 16-ot az I-es II-es közti középtöltésen. A fülemüle elszaporodása a 80-as években, a Keleti-főcsatornától nyugatra eső nagy legelők fasoraiban, erdősávjaiban más városok és falvak határaiban is tapasztalható és ennek pontos nyomon követése szép feladat lenne bármelyik fiatal ornithologus számára.

Berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*) 1981. V. 17-én egy pirregett a Keleti-főcsatorna erdősávjában, az I-es tó keleti oldalánál.

Fülemülesitke (*Luscinola melanopogon*) 1983. V. 14-én hallottam és láttam az elsőt, majd 1985. VIII. 18-án a másodikat.

Csíkosfejű nádiposzáta (*Acrocephalus paludicola*) 1977. IX. 4-án láttam először ezt a ritka átvonulót a II-es tó nyugati gátjánál és 1978. VII. 30-án pontosan ugyanott a másodikat.

1981. IX. 7-én a tároló nádszegélyében is mutatkozott egy.

Karvalyposzáta (*Sylvia nisoria*) 1979. V. 6-án egy példánya tartózkodott az I-es tó délnyugati sarkánál, a töltés fáin. 1983. V. 14-én pedig egy, az I-es és II-es tavak közötti középtöltésen.

Kerti poszáta (*Sylvia borin*) 1981. V. 17-én egy énekelt az I-II. tavak közötti középtöltésen, 1984. VI. 17-én egy ugyanott.

Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*) 1978. IX. 17-én figyeltem meg egyet az I-II-es tavak közti középtöltésen.

Kis légykapó (*Fidecula parva*) Egyetlen adatom: 1980. IX. 7-én egy vonult át a középtöltés ligetében.

Erdei szürkebegy (*Prunella modularis*) 1979. III. 18-án a középtöltés ligetében észleltem a legelsőt. Ugyanitt 1980. IV. 5-én is átvonult egy példány. Végül 1982. X. 17-én egy a középtöltésen.

A 16 új faj közül a fülemülesitke és a kerti poszáta fészkelése valószínű, de csak a fülemüléé biztos. Az új adatok figyelembevételével összesen 207 faj előfordulását állapíthattam meg a területen, amelyekből 70 a fészkelő és 137 a nem fészkelő.

Végül még egy fajról szükséges szólnom. Ez pedig a kárhoz katona (*Phalacrocorax carbo*). Valaha igen ritka volt: 1965. X. 15-én 3-at, 1972. X. 29-én 1-et figyeltem meg mindössze az 1958-76 közti tizenkilenc év alatt. Ez a két észlelés szerepel az első tanulmányomban. A kiskörei-víztároló megépítése óta azonban ez a faj vidékünkön elszaporodott olyannyira, hogy a tógazdaságra már-már veszélyt jelent. 1980. IV. 5-én 3, 1982. VII. 17-én 15, 1983. VIII. 13-én 16, 1984. X. 14-én 21, 1985. V, VI, X hóban 10-15, míg 1986. VIII. 15-én már 62 (hatvankettő) példány tartózkodott a tavakon.

IRODALOM

- DR. SÓVÁGÓ, M. 1978. A Virágoskúti-halastó madárvilága 1985-1976, ÁRKÁDIA, Antológia a Déri Múzeum Baráti Köre fennállása 50. évfordulójára, Debrecen, 143-177.
- DR. SÓVÁGÓ, M. 1984. Nagykócsagok összesereglése. Madártani Tájékoztató, IV-VI. hó: 115.
- DR. KOVÁCS, G. 1984. A hortobágyi halastavak madárvilága 10 év megfigyelései alapján. AQUILA 91. 21-46.

ENDES MIHÁLY

Újabb adatok a tiszai Alföld denevérfaunájához

Jelen cikkben az 1990-es évben végzett megfigyeléseimről számolok be, s emellett előző dolgozataimban tett megállapításokat is kiegészítetek, vagy szükség esetén módosítok. Nagy patkósrú denevér (*Rhinolophus ferrumequinum*). Nyírpazonban, templompadláson észleltem két élő, felnőtt példányt és három ideit, elpusztult fiatalot. A friss guano mennyiségéből jóval több állatra lehetett volna számítani, ám a közeli, vagy távolabbi környéken sem bukkantam nyomukra. Az itteni hiteles információ szerint a pincében telelnek, s a bagaméri, valamint létavértesi hasonló észleléseimből arra következtetek, hogy ez az alföldi populációk esetében rendszeres jelenség, amely már szeptember 10-én bekövetkezhet. Ugyanakkor a szaporodás mindig padláson történik. (A kisvárdai Várban 1975 előtt állítólag élt ez a faj!)

Csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*). Tarpán, templompadláson ötszáz főből álló populáció él és szaporodik. Bak-talórántházán, szintén templompadláson három, ideit elpusztult fiatalot találtam és nagy mennyiségű, viszonylag friss guanót, azonban az állatokat nem sikerült megtalálni. Dr. Topál György véleménye szerint ez a populáció (a megfigyelést augusztus 25-én végeztem) valószínűleg már elvonult, tehát aszpektusos eseményről van szó.

Közönséges denevér (*Myotis myotis*). A Nyírségben több helyen találtam kisebb-nagyobb állományait, amelyek egyúttal szaporodási közösségek is. Ez azt is jelenti, hogy a faj nem csak hazánk domb- és hegyvidékén, valamint a Dunántúlon él,